

выдання ўсё часцей змяшчаюцца матэрыялы ў жанры інтэрв'ю, у якім звычайна і дыялагічнае, і маналагічнае маўленне вызначаецца асаблівай сінтаксічнай арганізаванасцю.

Літаратура

1. Цікоцкі, М.Я. Стылістыка беларускай мовы: вучэб. дапам. для фак. журналістыкі / М.Я. Цікоцкі. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск: Універсітэцкае, 1995. – 294 с.

Сяргей Берднік

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

**БЕЛАРУСКАМОЎНЫЯ ТЭКСТЫ СМІ
ВА ЎМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ**

Журналісцкая дзейнасць цесна звязана з жыццём грамадства, з тымі працэсамі, што адбываюцца ў мікра- і макрасвеце і адлюстроўваюцца ў медыяпрасторы. Мова як асноўны сродак камунікацыі не толькі фіксуе змены ў грамадскім жыцці, а і сама пэўным чынам змяняецца, рэфармуецца, удасканальваецца. У такім выпадку мэтазгодна адзначаць не толькі глабальны ўплыў медыйных сродкаў на пэўныя відазмяненні ў моўнай стыхіі, але і адваротную сувязь: усе віды маўлення ў пэўнай ступені фарміруюць аблічча сучаснай медыйнай прасторы.

Якія ж найбольш значныя ўмовы і падзеі вызначаюць асабліваасці медыйнага маўлення ў нашай краіне у XXI стагоддзі? Безумоўна, на першым месцы ў гэтым радзе знаходзіцца моўная сітуацыя ў Беларусі. З'ява двухмоўя, або білінгвізму, якая складалася гістарычна ў мінулым стагоддзі і ў 90-я гады была замацавана заканадаўча, па-рознаму праяўляецца ў беларускамоўных і рускамоўных СМІ. Гэта тлумачыцца, у першую чаргу, сферамі ўжывання абедзвюх моў, іх функцыянаваннем у розных галінах чалавечай дзейнасці, а таксама асабліваасцямі ўзнікнення і развіцця літаратурнай формы кожнай з нацыянальных моў. Неабходна пры гэтым улічваць і даволі працяглы заняпад пісьмовай традыцыі беларускай мовы. Прафесар В.І. Іўчанкаў у сувязі з гэтым адзначае: «Экстралінгвістычны ўплыў на беларускую мову дынамічна выражаецца ў часы яе афіцыйнай забароны, у выніку чаго парушаецца ўзаема сувязь паміж вуснай формай існавання мовы і пісьмовай. З гэтым звязана тое, што вусная форма існавання беларускай мовы не мела стрымліваючага фактару (як гэта вынікае з натуральнага і абавязковага ўзаемадзеяння двюх формаў існавання моў) у сваім развіцці,

тады як у рускай мове з часоў кананічнай царкоўнаславянскай мовы дамінуе кніжна-пісьмовая тэндэнцыя» [1, с. 43]. Улічваючы нязначную геаграфічную распаўсюджанасць сучаснай беларускай мовы ў параўнанні з рускай, сучасная экалінгвістыка разглядае беларускую як “малую”, абцяжараную праблемай выжывання.

Ва ўмовах руска-беларускага двухмоўя ў беларускамоўным маўленні назіраецца значны ўплыў рускай мовы на ўсіх узроўнях: фанетычным, лексічным, граматычным. У гутарковым маўленні гэта спарадзіла так званую «трасянку», у аснове якой ляжыць рускамоўнае лексічнае напаўненне і беларускамоўнае фанетычнае афармленне. Фанетычны ўплыў рускай мовы выяўляецца, перш за ўсё, у аўдыявізуальных сродках масавай інфармацыі. Гэта недастатковае адлюстраванне працэсаў асіміляцыі ў словах тыпу *свядомасць*, *сцэжка*, *смяешся*, *на дошцы*, *звяззвешся*, *сцюжа*, *мядзведзь*, *грузчык*, *працаздольнасць*, *перасцярога*, *недатыкальнасць*, *магчымасці* і шматлікіх іншых. Да парушэнняў арфаэпічнай нормы пад рускамоўным уплывам можна аднесці і незахаваанне якання ў прыназоўніку *без* і чысціцы *не* ў становішчы перад першым націскным складам: *не ведаў*, *без веры*, *не будучь*, *не скажа*, *без доказаў*, *не выпрацавалі*, *не з гэтай меркай*, *без сораму*. Безумоўна, гэтай жа прычынай тлумачыцца і палатальнасць у асобных выпадках гукаў [р] і [ч]: *рэчка*, *пачарнець*, *грэшны*, *вячэрні*, *пячэнне*, *Брэст*, *пачатак*. Адной з распаўсюджаных памылак у вусным маўленні з’яўляецца недастаткова выразная дыферэнцыяцыя гука [г] фрыкатыўнага і выбухнога. Беларускамоўныя арфаэпічныя нормы прадугледжваюць вымаўленне выбухнога [г] толькі ў запазычаннях тыпу *гонта*, *ганак*, *газа*, *гвалт*, у той час як у СМІ гэтае патрабаванне не заўсёды захоўваецца. Слова *горад*, *агарнуць*, *грамата*, *гульня*, *гутарка*, *грудзі*, *грады* і некаторыя іншыя зафіксаваны ў аўдыявізуальных СМІ з ненаарматыўным вымаўленнем, што, магчыма, таксама тлумачыцца і постпазіцыйнай санорнага або галоснага гука.

Лексічны ўплыў праяўляецца ў замене беларускіх слоў рускімі, як, напрыклад, *пабеданоснымі* замест *пераможнымі*, *падсонечнік* замест *сланечнік*, *паняць* замест *зразумець*, *часы* замест *гадзіннік*. Пры гэтым у некаторых выпадках руская лексема перакладаецца без уліку семантычнага напаўнення і дэрывацыйных асаблівасцей беларускага слова: тралейбус *рухаецца* ў парк, да дзвярэй *не прыхінацца*, пасля аб’явы аб закрыцці дзвярэй уваход у вагон *не дапускаецца*, нельга выходзіць на *праезную* частку і г. д. Менавіта няўдалым калькаваннем тлумачыцца ўжыванне перакладных фразеалагічных адзінак у наступных кантэк-

стах: *То і справа* сталічныя модніцы заходзілі ў буцік. Яна адзначала пра сябе, што класціся спаць трэба не пазней апоўначы. Трэба *страляць у мэту*, каб рухацца далей.

На граматычным узроўні найчасцей назіраецца парушэнне ва ўжыванні пэўных форм, неадпаведнасць нормам дапасавання і кіравання: *ператвараць у 2 вялікіх азёры, атрымаць вадзіцельскія права, прайсціся па знаёмым сцежкам і дарогам, дробная крупа, прыхдзьце за пакупкамі, у трох метрах ад насыпі, тры чацвёртых бала, два горада і некаторыя іншыя.*

Большасць сучасных запазычанняў пасляхова прайшла граматычнае асваенне і падпарадкоўваецца агульнапрынятым правілам словазмянення. Так, у родным склоне адзіночнага ліку назвы камп'ютарных праграм, абсталяванняў і сучасных сродкаў сувязі, новых адзінак інфармацыі, прадуктаў творчай дзейнасці ужываюцца з канчаткам *-а(-я)*: *блага, сервера, твітара, байта, скетчкама*. Працэсуальныя назоўнікі са значэннем дзеяння, занятку маюць канчатак *-у(-ю)*: *крэдыту, роўмінгу, пэтчворку, татуажу, пілінгу*. Аднак некаторыя словы са сфер мастацтва, спорту, аматарскіх заняткаў і інш. у родным склоне адзіночнага ліку маюць неаднастайную падачу ў СМІ: *лайт-рок, скейтбордынг, геакэшынг, бойз-бэнб, кантынгент, оўпэн-эйр, тайм-аут, рэгіён*.

Літаратура

1. Іўчанкаў, В.І. Дыскурс беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту / В.І. Іўчанкаў. – Мінск: БДУ, 2003. – 257 с.

Ольга Галай

Белорусский государственный университет

ОСОБЕННОСТИ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ МАРКИРОВКИ БИБЛЕЙСКИХ АФОРИЗМОВ В НЕМЕЦКИХ И РУССКИХ ПАРАЛЛЕЛЯХ

Лингвокультурная маркировка библейских афоризмов является следствием их многоплановой адаптации в пространстве другой культуры. Несмотря на универсальную семантику крылатых выражений Ветхого и Нового Заветов в разных языках, переводные варианты библейских афоризмов обладают смысловыми, грамматическими, лексическими и стилистическими особенностями, обусловленными спецификой воспринимавшей лингвокультурной среды. Внешняя перемаркировка отдельных компонентов библейских афоризмов обеспечивает доступное